

Rusfag nr. 1–2015

Av Trude Aalmen,
Kent Ronny Karoliussen og
Marit Andreassen, KoRus-Nord

Frafall i videregående opplæring kan forsterke og reproducere sosial ulikhet. Ugyldig fravær og skulk i en tidlig skolefase kan senere føre til frafall i VGO. Denne artikkelen vil belyse skulking som fenomen. For noen av elever er skoleskulk «en begynnelse til det å slutte».

Skulking under lupen

– sett i lys av Ungdata-tall fra Finnmark VGS

Innledning og problemstilling

Å utjevne forskjeller i helse og levekår er et overordnet mål i folkehelsearbeidet. Frafall i videregående opplæring (VGO) er svært relevant i diskusjonen omkring sosial ulikhet. Sviktende skolegang og frafall er nært knyttet til helse- og levekårsproblemer senere i livet. Forskning viser at tilknytningen til utdannings- og arbeidsmarkedet blir markant bedre når videregående kompetansenivå er oppnådd (Dahl m. fl., 2014).

Ugyldig fravær fra skolen er en betydelig risikofaktor for senere frafall. Dette betyr at ugyldig skolefravær på et tidlig tidspunkt øker sannsynligheten for at elever avbryter skolegangen i videregående opplæring (Overland og Nordahl, 2013). Manglende mestring på skolen og svake skoleresultater, i tillegg til manglende

lærlingeplasser, er også blant hovedårsakene til frafall i VGO som nevnes av forskerne. Disse årsakene ses ofte i sammenheng med ugyldig fravær. De yrkesfaglige elevene med høyt fravær og lave karakterer på første og andre trinn, havner for eksempel ofte bakerst i køen for å få lærlingeplass.

Veien mot frafall er en prosess som utvikler seg over tid, og det er derfor gode muligheter for å snu en slik utvikling. For at frafall i skolen skal reduseres, er det nødvendig at de intervensjonene man setter inn også har som mål å redusere omfanget av ugyldig fravær (Eidem m.fl. i Overland og Nordahl, 2013).

Siden frafall i VGO kan forsterke og reproducere sosial ulikhet, og ugyldig fravær og skulk i en tidlig skolefase senere kan føre

til frafall i VGO, vil vi sette fokus på *skulking* som fenomen. For noen elever er skoleskulk «en begynnelse til det å slutte».

Våren 2014 gjennomførte KoRus - Nord og Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA) Ungdata-undersøkelsen blant elevene i de videregående skolene i Finnmark,¹ til sammen 2800 elever. Med utgangspunkt i dette materialet vil vi i denne artikkelen rette blikket mot de elevene som har rapportert at de skulker mye, sammenlignet med dem som har rapportert at de aldri skulker. Vi har valgt følgende problemstilling for artikkelen: Hva kjennetegner elever som skulker mye, sammenlignet med elever som ikke skulker?

For å belyse denne problemstillingen vil vi utforske skulking i sammenheng med et utvalg andre variabler i Ungdata, for eksempel rusvaner, skoletrivsel og psykiske plager. Er det slik at de elevene som skulker mye også er de som snuser og drikker mest? Og er det disse elevene som i størst grad rapporterer å ha opplevd psykiske plager?

1 Befolkningen i Finnmark kommer ofte dårlig ut på statistikker for helsetilstand og ulike levekårs mål. Blant annet viser de nasjonale folkehelseprofilene at andelen med videregående eller høyere utdanning er lavere her enn ellers i landet. I aldersgruppa 16-44 år er andelen som røyker daglig høyere i Finnmark, mens forventet levealder er lavere enn i landet som helhet. Ungdom i Finnmark fylke ligger dessuten øverst på statistikken for frafall innen videregående opplæring (VGO). www.fhi.no/helsestatistikk/folkehelseprofiler

Vår ambisjon med denne artikkelen er ikke å peke på årsakssammenhenger og konsekvenser av skulking. Vi vil konsentrere oss om kjennetegn ved skulkerne, og vise noen sammenhenger mellom skulk og en del andre variabler.

Begrepene skulk og frafall

Skulk dreier seg om ulovlig fravær i enkelttimer eller dager, dvs. fravær som ikke skyldes sykdom, velferdspermisjon eller har annen legitim grunn. Skoleskulk forekommer spesielt i ungdomsskolen og i videregående opplæring,

selv om enkelte elever begynner å skulke allerede på mellomtrinnet eller tidligere (Overland, T., 2009). Innenfor videregående opplæring benyttes vanligvis begrepet ugyldig fravær, fordi en her har rett til opplæring, og ikke en *plikt*, slik eleven har i grunnskolen. I prinsippet er det likevel ingen forskjell mellom skulk i grunnskolen og ugyldig fravær i videregående. Elever som skulker er borte fra undervisningen uten akseptabel grunn, som for eksempel sykdom eller at skolen har gitt eleven fri (Overland og Nordahl, 2013).

Et sentralt poeng er at de som skulker ikke møter på skolen, men velger bort skolen for andre gjøremål (Overland og Nordahl, 2013). Forskerne hevder at det kan ligge ulike årsaker bak at elever ikke vil delta i undervisningen. Det kan handle om lav trivsel i klassen, opposisjon til autoriteter, svak skolemotivasjon, manglende faglig mestring, høy stressbelastning i tillegg til forhold knyttet til skolen og undervisningen, samt hjemmeforhold (Befring 1994, Løvereide 2011).

I Ungdata er elevene spurt om fravær på skolen, spesifisert ut fra årsak; altså om fraværet skyldes skulk, sykdom eller «andre grunner». Her konsentrer vi oss om det elevene har rapportert som skulk.

Sett i en nasjonal sammenheng viser Ungdata-resultater fra 2013 at nærmere 39 prosent av elevene på VG1 har skulket minst en gang siste år. Både på ungdomstrinnet og på VG1 er det flere gutter enn jenter som skulker, med 41 prosent gutter og 36 prosent jenter på første trinn i videregående. Andelen som skulker er stigende med alderen på ungdomstrinnet, og fortsetter å stige fra 10. trinn til VG1. På 8. trinn er det 11 prosent som rapporterer at de skulker, mens det på VG1 er nesten 40 prosent. Ser en hele Ungdata-materialet under ett (8. trinn til og med VG1) er det 79 prosent av elevene som oppgir at de aldri har skulket, og kun 4 prosent som har skulket mer enn 6 ganger siste år (NOVA, 2014).

Frafall er begrepet som har vært benyttet når eleven har sluttet på skolen og heller ikke fullført VGO i løpet av rettighetsperioden på fem år. Frafallet i videregående skole har vært relativt stabilt i mange år. Sett i en nasjonal sammenheng var det 71 prosent av alle elevene innenfor videregående opplæring (VGO) som i 2014 hadde fullført denne opplæringen etter en femårsperiode. Gjennomføringsgraden var i samme periode høyest blant jenter med 76 prosent som fullførte, mens 66 prosent av guttene hadde fullført etter fem år. Ved studieforberedende program var det 83

prosent som fullførte, mens det ved yrkesfaglige studieprogram totalt sett bare var 57 prosent av elevene som fullførte. I Finnmark viste siste måling at 55 prosent av elevene fullførte VGO med vitnemål eller fag-/ svenneprøve, målt etter fem år² (SSB, 2014).

Sett i en nasjonal sammenheng viser Ungdata-resultater fra 2013 at nærmere 39 prosent av elevene på VG1 har skulket minst en gang siste år

Metode og data-grunnlag

Av de nærmere 2800 Finnmarkselevene i videregående skole i skoleåret 2013/ 2014, var det nærmere 1800 elever som besvarte Ungdata-undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 67.³

-
- 2 Av elevene i Finnmark som begynte i VGO i 2008 viser tallene fra SSB en økning på ca. seks prosent, sammenlignet med 2007-kullet. **Finnmark** er det fylket i landet som ligger lavest med sin gjennomføringsgrad på 55 prosent. Til sammenligning var det 64 prosent av elevene i **Troms** fylke og 63 prosent av elevene i **Nordland** som gjennomførte VGO etter fem år. Tall fra SSB og Gjennomføringsbarometeret, rapport utgitt av Utdanningsdirektoratet, viser tilstand og utvikling over tid i VGO, og gir det nasjonale langtidsperspektivet for å måle utviklingen her. Rapporten ble først publisert i forbindelse med Ny GIV – et treårig prosjekt forankret i Kunnskapsdepartementet, som startet i 2010. Målet med prosjektet var å etablere et varig samarbeid mellom stat, fylkeskommuner og kommuner, for å bedre elevenes forutsetninger for å fullføre og bestå videregående opplæring. På både nasjonalt og lokalt nivå ble det satt i verk tiltak for å sikre at elevene når formell kompetanse i videregående opplæring.
- 3 Året før hadde KoRus - Nord gjennomført den samme Ungdata-undersøkelse blant 8600 videregående-elever i Nordland fylke, fordelt på 16 videregående skoler. Dette arbeidet foregikk i nært samarbeid med Nordland fylkeskommune. Også her fikk vi en svarprosent på 67.

I fylket er det til sammen ti videregående skoler.⁴

Elevmassen i materialet fordeler seg på flere ulike utdanningsprogram. På yrkesfag begynner elevene sin læretid i en bedrift etter to år på skolebenken. Ser en kun på andelen elever på tredje studie-trinn (VG3), er dette utvalget dominert av elever på studiespesialiserende program.

Kartleggingen foregikk i samarbeid med utdanningsavdelingen i Finnmark fylkeskommune og NOVA. Undersøkelsen ble gjennomført over 10 uker for å sikre en høyest mulig svarprosent. Det ble kjørt flere oppsamlingsheat for elever som først var fraværende, dette for å unngå systematiske skjevheter i utvalget. I Finnmark er det derfor grunn til å anta at det er tilfeldig hvem som ikke deltok i undersøkelsen.

På grunn av spesielle geografiske forhold er andelen hybelboere ekstra høy i Finnmark. Dette blir ofte sett i sammenheng med den høye frafallsprosenten i dette fylket. I hele utvalget er det 76 prosent som bor hjemme, mens den resterende andelen bor på hybel eller internat. Ungdata-undersøkelsen gjennomføres i skoletida, for de elevene som er til stede. Elever som allerede hadde falt ut eller sluttet helt på skolen, deltok følgelig ikke i undersøkelsen.

⁴ For at flere elever i Finnmark skal få gå VGS på sitt hjemsted, hadde Båtsfjord en egen avdeling dette skoleåret som formelt var underlagt Nordkapp Maritime Fagskole og videregående. De andre skolene som deltok i undersøkelsen var: Alta, Kirkenes, Lakselv, Vadsø, Vardø, Hammerfest og Tana, pluss to samiske videregående skoler; Karasjok og Kautokeino.

I denne artikkelen vil vi først undersøke graden av skulking i forhold til ulike rusvaner, nemlig elevenes bruk av røyk, snus og alkohol. Videre vil vi se skulking opp mot ulike skole- og trivselsvariabler, samt grad av opplevd plaging, trusler eller utfrysing. Endelig vil vi knytte disse skulkevanene til et par variabler for psykisk helse, før vi går videre med å reddegjøre for hvordan skulking fordeler seg opp mot boform og familieøkonomi.

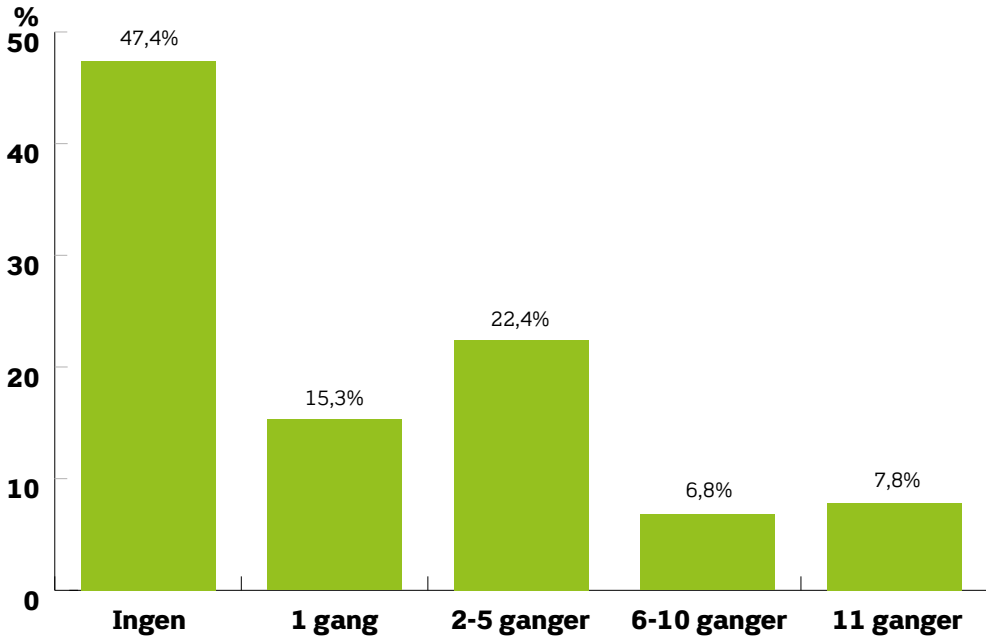
Forekomsten av skulking i VGO i Finnmark

Blant de om lag 1800 elevene som deltok i Ungdata-undersøkelsen i Finnmark rapporterte nesten halvparten av elevene at de ikke har skulket de siste 12 månedene. Figur 1 viser at nærmere 40 prosent svarer at de har skulket fra en til fem ganger. Nærmere sju prosent av elevene sier de har skulket mellom 6 og 10 ganger siste år, mens ca. 8 prosent svarer at de har skulket 11 ganger eller mer.

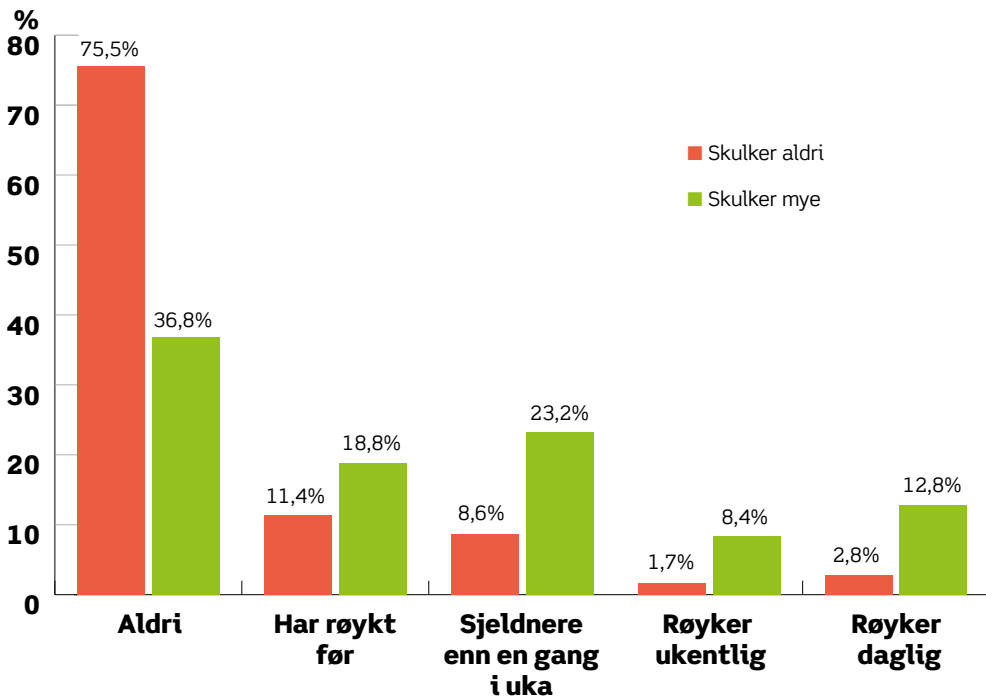
Fordi vi er opptatt av ytterpunktene i materialet, har vi valgt å slå sammen de to gruppene lengst til høyre, altså de elevene som rapporterer at de har skulket mer enn 6 ganger siste år til én kategori. Denne gruppen vil vi her kalle «elever som skulker mye», og videre sammenligne med dem som svarer at de ikke har skulket siste år. De to gruppene midt i fordelingene som har skulket mellom en og fem ganger vil vi utelukke videre i artikkelen. Formålet er å lettere kunne sammenligne de to *ytterpunktene* i materialet.

Skulking og rusvaner

Figur 2 viser at blant de elevene som aldri skulker er det nesten 76 prosent som aldri har *røykt tobakk*, mot 37 prosent som sva-

Figur 1: Andel som har skulket i Finnmark siste 12 mnd. målt i prosent (N=1780)

Figur 2: Ulikheter i røykevaner blant dem som aldri skulker (N=817) og dem som skulker mye (N=250)

rer at de aldri har røykt i gruppa som skulker mye. I gruppen som skulker mye er det 13 prosent som røyker daglig, mot ca. tre prosent i gruppen som aldri skulker.

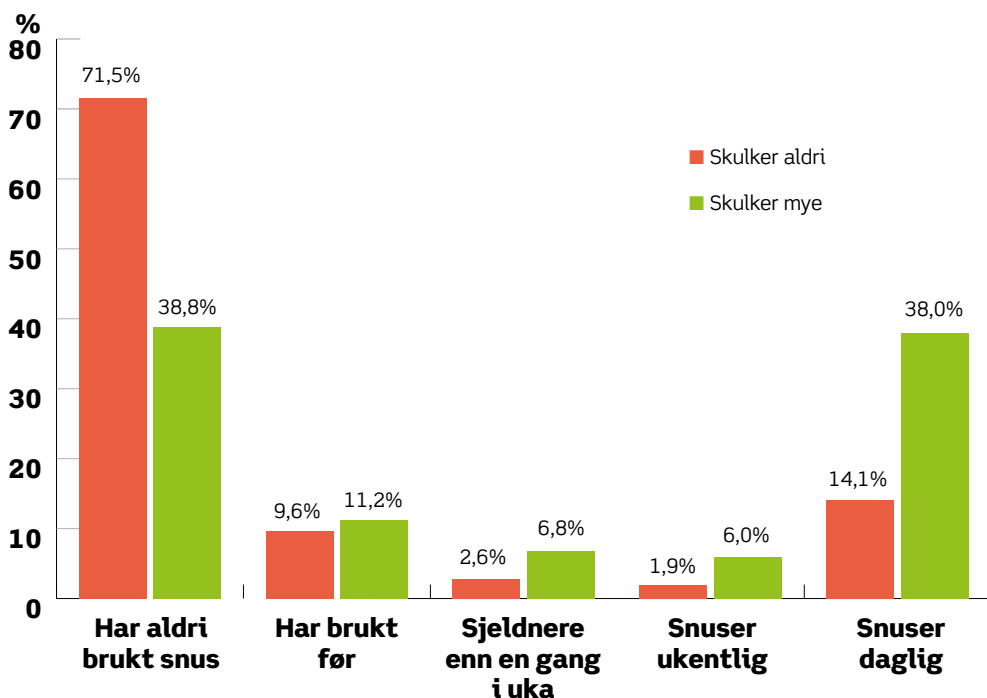
Når det gjelder snusvaner viser Figur 3 at 38 prosent av dem som skulker mye også snuser daglig, mot 14 prosent «daglig-snusere» blant dem som ikke skulker. Videre er det nærmere 72 prosent som aldri har brukt snus blant «ikke-skulkerne», mot nesten 39 prosent som aldri har brukt snus av de som skulker mye.

Figur 4 viser at blant dem som skulker mye er det over en fjerdedel som har vært beruset mer enn 10 ganger siste halvår, mot under 10 prosent av «ikke-skulker-

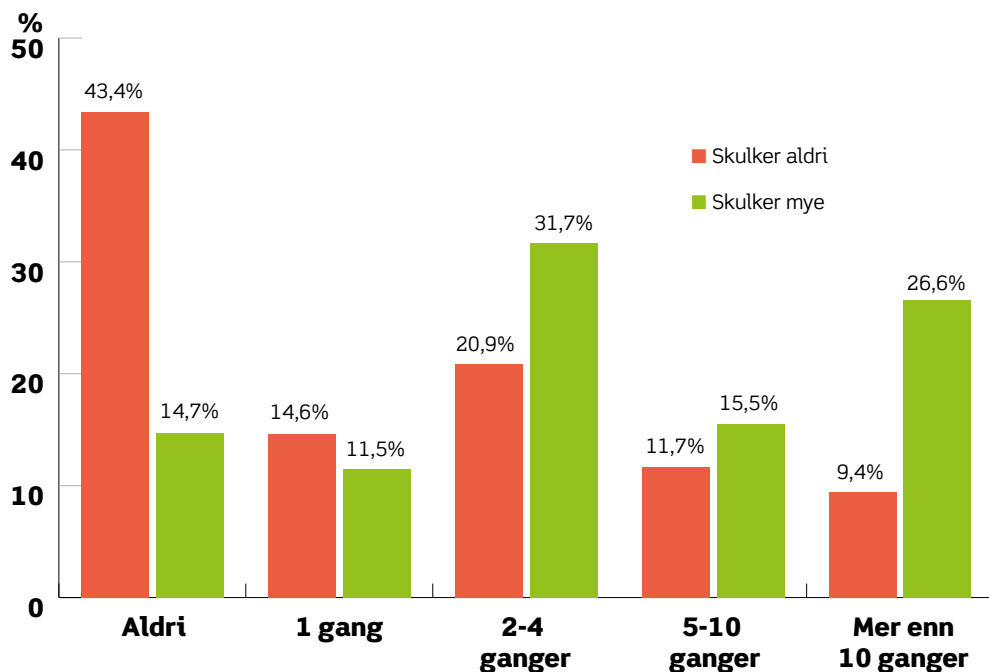
ne» som oppgir det samme. I andre enden av figuren er det ca. 15 prosent av dem som skulker mye, som oppgir at de ikke har vært beruset siste halvår. Blant dem som ikke skulker er det hele 43 prosent som svarer at de ikke har vært beruset siste halvår.

Ser en på egenskaper ved de elevene som skulker mye i forhold til dem som skulker lite, finner en at de som skulker mye i større grad bruker alle typer rusmidler, både røyk, snus og alkohol.

Tormod Øia har sett på graden av skulk og annet fravær fra undervisningen opp mot andelen som har drukket seg beruset. Han påpeker at fravær fra skolen er

Figur 3: Ulikheter i snusvaner blant dem som aldri skulker (N=821) og dem som skulker mye (N=250)

Figur 4: Andel som har vært beruset siste 6 mnd, målt etter om dem aldri skulker (N=820) eller skulker mye (N=252)

utbredt, aller mest det som er forårsaket av sykdom, men også skulk og fravær av «andre grunner». Spesielt unge som oppgir skulk som fraværsgrunn drikker mer, men også de som er borte fra skolen på grunn av sykdom eller av andre grunner, drikker mer enn dem som ikke har fravær (Øia, 2013).

Et skulkeprosjekt som ble gjennomført i Bergen viste også at de skulker bruker mer rusmidler enn andre elever. Samtidig er konklusjonen at de som skulker ofte opplever problemer på flere områder, blant annet større grad av psykiske plager, og at de i større grad kjeder seg på skolen (Johannessen, Mounteney & Storbækken, 2010).

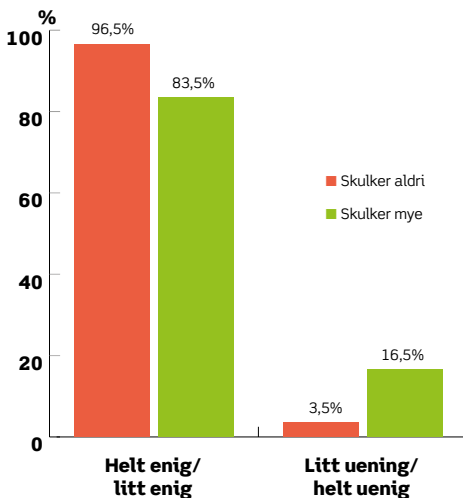
Skulking og skoletrivsel

Nasjonale Ungdata-tall viser at en svært stor andel, opp mot 95 prosent av elevene i både grunn- og videregående skole, trives godt på skolen (NOVA, 2014). Dette måles gjennom et spørsmål i undersøkelsen der eleven blir spurt om han/hun er enig eller uenig i utsagnet: Jeg trives på skolen. Ser vi hele Finnmark-utvalget under ett, ser vi at hele 95 prosent av elevene også her trives godt på skolen.

Også i vår fordeling av skulkevaner opp mot trivsel på skolen, ser vi at 80 prosent av dem som skulker mye samtidig rapporterer å trives godt på skolen. Likevel finner vi noen interessante forskjeller, noe som framgår av Figur 5. Fordelingen her viser at i gruppen som skulker mye er det over 16 prosent som er litt uenige eller helt uenige i at de trives på skolen.

Blant dem som ikke skulker er det tilsvarende 3,5 prosent som svarer det samme. Det er altså en mye høyere andel av dem som skulker mye som oppgir at de ikke trives på skolen.

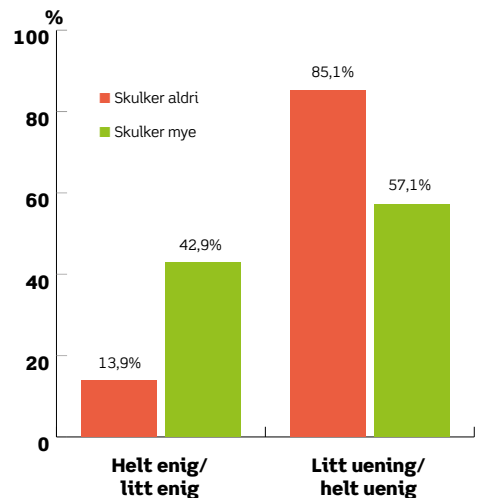
Paradoksalt nok viser noe forskning at elever som skulker ofte trives bra på skolen, samt at de har et eksplisitt ønske om å fortsette i videregående opplæring etter grunnskolen (Mounteney og Johannesen, 2009). Dette kan tyde på at mange elever som skulker skolen, har ambisjon om videre utdanning selv om de i nåværende situasjon velger å være mye borte fra undervisningen (Overland og Nordahl, 2013). Også skoleskulk-undersøkelsen i Bergen viste at de fleste ungdommene, også de som skulker mye, trives på skolen (Johannesen, Mounteney & Storbækken, 2010).

Figur 5: Er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen? Jeg trives på skolen, målt etter om de aldri skulker (N= 847) eller skulker mye (N=260)

På spørsmålet om elevene gruer seg til å gå på skolen viser Figur 6 at det er nesten 43 prosent av de som skulker mye som bekrefter dette, mot ca. 14 prosent av dem som ikke skulker.

Vi har også sett på hvordan elevene fordeles seg på spørsmålet i Ungdata, der elevene blir spurt om de har vært utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida. Figur 7 viser at blant dem som skulker mye er det ca. 12 prosent som opplever dette flere ganger i uka eller omtrent en gang ukentlig. Det er tilsvarende mindre enn fem prosent av dem som ikke skulker som opplever plaging, trusler eller utfrysing like ofte. Ser en hele Ungdata-utvalget under ett er det til sammenligning 5 prosent av guttene og 4 prosent av jentene på VG1 som rapporterer om plaging, trusler eller utfrysing (NOVA, 2014).

Figur 6: Er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen? Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen, målt etter om de aldri skulker (N= 839) eller skulker mye (N=256)

Disse funnene fra Finnmark viser at de elevene som skulker mye også i mindre grad trives på skolen, og de gruer seg oftere til å gå på skolen. De som skulker mye opplever dessuten i større grad plaging, trusler eller utfrysing, sammenlignet med de elevene som aldri har skulket siste år.

Eifred Markussen (2009) viser til ulike årsaker til frafall for elever i VGS: Sosial utstøting (særlig for elever ved helse- og sosialfag), ikke mestre de ulike faglige kravene (blant annet fra byggfag), trakassering fra medelever og i noen tilfeller også trakassering fra en lærer.

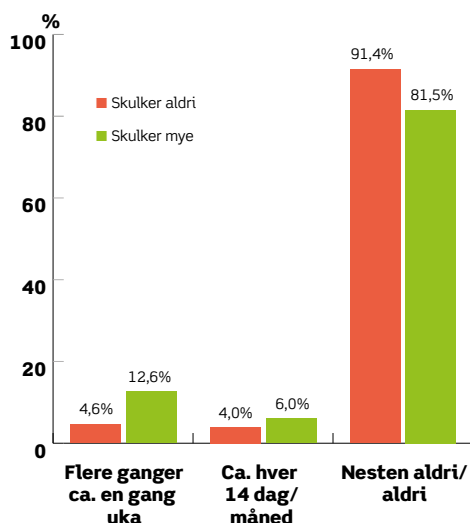
I Ung i Oslo 2012 fant en at 58 prosent av elevene kjeder seg på skolen, 14 prosent gruer seg til å gå på skolen, mens 93 prosent trives på skolen. Disse spørsmålene, i tillegg til spørsmål om undervisningen er spennende og om leksearbeidet oppleves

meningsfylt, danner en sammenhengende dimensjon for tilpasning og positiv opplevelse av skolen. Generelt er det slik at desto mer positivt de unge opplever skolehverdagen ut fra disse fem kriteriene, desto mindre drikker de (Øia, 2013).

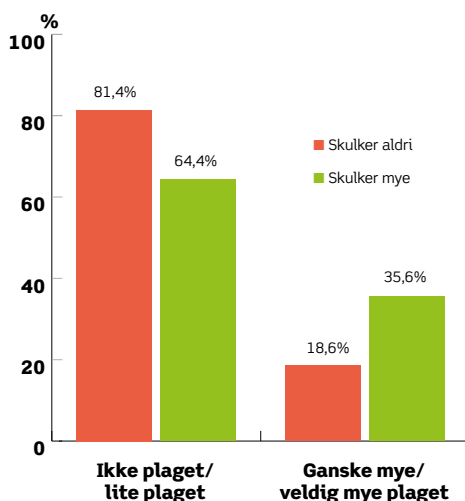
I tillegg viser nasjonal og internasjonal forskning til at det er dobbelt så stor sannsynlighet for å droppe ut av skolen hvis eleven har en dysfunksjon eller adferdsvansker: «Students with disabilities are nearly twice as likely to drop out as the general population. Those at greatest risk are youth with learning, emotional, or behavior disabilities” (Thurlow i Kerka, 2006).

Skulking og psykiske plager:

Her har vi sett på elevenes grad av opplevd ensomhet og om de bekymrer seg mye for ulike ting. Begge disse variablene er en del av de seks spørsmålene i Ung-

Figur 7: Andel som blir utsatt for plaging, trusler eller utfrysing målt etter om de aldri skulker (N=827) eller skulker mye (N=253)

Figur 8: Har du i løpet av den siste uka følt deg ensom?, målt etter om de aldri skulker (N=801) eller skulker mye (N=244)

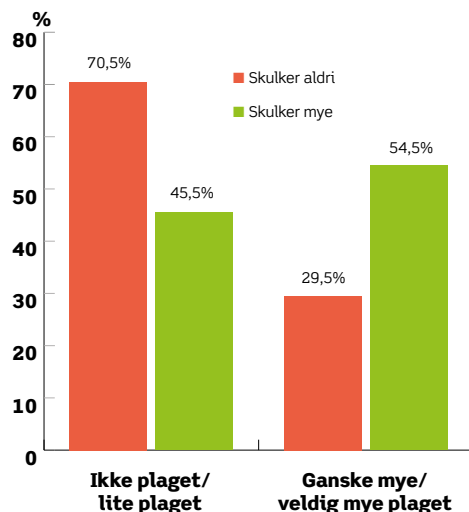
data som til sammen gir et mål for psykisk helse. Figur 8 viser at i gruppen elever som skulker mye er det ca. 35 prosent som opplever at de er plaget av ensomhet, mot nærmere 19 prosent i gruppen som ikke har skulket siste år. Dette mener vi er en markant forskjell.

Figur 9 viser fordelingen på spørsmålet om elevene har bekymret seg mye om ting den siste uken. Her er forskjellen mellom dem som skulker mye og dem som ikke skulker enda større. I gruppen som skulker mye er det 55 prosent som bekymrer seg mye eller ganske mye, mot i underkant av 30 prosent i gruppen «ikke-skulkere».

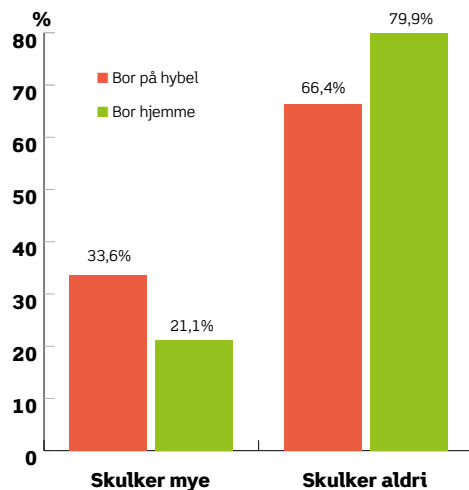
Forskning bekrefter at mellom hver fjerde og hver femte elev som sluttet i løpet av skoleåret hadde en psykisk sykdom eller psykososiale problemer (Markussen og Seland, 2012). Dette kom fram etter at en hadde sett på volumet av og årsakene til bortvalg ved de videregående skolene. Halvparten av de ca. 600 elevene oppga at det var skolerelaterte forhold som var hovedårsaken til at de hadde sluttet, mens resten oppga at det var forhold utenfor skolen som var årsaken til at de sluttet. Blant sistnevnte gruppe oppga den største delen at det var psykisk sykdom eller psykososiale problemer som var hovedårsak.

Dårlig følelse av mestring og motivasjon, dårlig selvbilde og psykisk helse ser særskilt ut til å henge sammen for ungdommene som står i fare for å avbryte skolegangen (Bragdø og Spjelkavik i Dahl m.fl., 2014).

Også Borge bekrefter at svake skoleresultater og manglende mestring kan forklare frafall (Borge i Overland, 2007). Her skiller det mellom tre typer mestring, intel-

Figur 9: Har du i løpet av den siste uka bekymret deg for mye om ting?, målt etter om de aldri skulker (N=797) eller skulker mye (N=244)

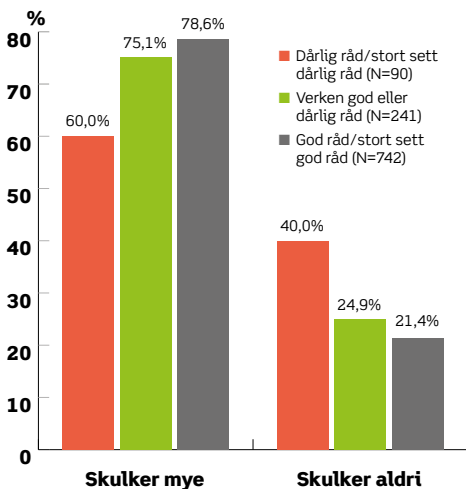
Figur 10: Andel som skulker mye eller lite, målt etter om de bor på hybel (N=262)/på hjemmeplassen

lektuell, følelsesmessig og atferdsmessig. Ifølge Nordahl utfordres elevene i videregående skole på alle disse områdene, og de med et lavt mestringsnivå på et eller flere områder, vil løpe en risiko for å utvikle ulik problematferd (Nordahl m.fl. i Overland, 2007).

Boform og familieøkonomi:

Figur 10 viser at av de som bor på hybel er det ca. 34 prosent som oppgir at de skulker mye, mens det er 21 prosent av dem som bor hjemme som skulker mye. Hybelboerne rapporterer altså i større grad å skulke mye.

Ser vi på hele Ungdata-utvalget i Finnmark, vet vi at hybelboerne også i større grad drakk alkohol hyppig, og de oppga å snuse og røyke mer enn dem som var hjemmeboende. For eksempel var det 17 prosent av hybelboerne som hadde drukket seg beruset mer enn ti ganger

Figur 11: Andel som skulker mye eller aldri, målt etter om familien har god eller dårlig råd

siste halvår, mot 11 prosent av de hjemmeboende elevene.

Figur 11 viser at i gruppen som har dårlig råd er det 40 prosent som sier at de skulker mye, mens det er 21 prosent av dem som har god råd som skulker mye.

Tallene fra Finnmark viser altså at dårlig familieøkonomi har negativ innvirkning på elevens skulkevaner. Det å ha dårlig familieøkonomi er på lik linje med det å bo på hybel, mulige risikofaktorer for skulking.

Også Dahl m.fl. (2014) viser til forskning som dokumenterer at sosioøkonomisk bakgrunn, for eksempel familieøkonomi, og skoleprestasjoner, i stor grad vil forutsi barns og ungdoms utdanningskarrierer. Helseproblemer har også betydning for utdanningsforløp, men vil trolig spille en mindre rolle (Elstad og Breslau i Dahl m.fl., 2014). Forskerne hevder at det er grunn til å anta at sosial bakgrunn, helserelaterte forhold og skoleprestasjoner opptrer i komplekse samspill for utdanningskarrierer og utfall. Det er videre godt dokumentert at frafall i videregående skole øker risikoen for levekårs- og helseproblemer og en svekket utdannings- og arbeidsmarkedstilknytning. Det er også en sterk sammenheng mellom selvrappertert helse, frafall og risiko for å motta stønad senere i livet (Dahl m.fl. 2014).

Vanligvis anses utdanning som et gode for individ og samfunn, og at utdanningsinstitusjonene bidrar positivt til utviklingen av begge. Det finnes likevel kritiske perspektiver på disse institusjonene og deres funksjon, spesielt at de reproducerer sosial ulikhet over generasjonene. Dette foregår gjennom at skolen understreker de statusforskjellene som

finnes, belønner de «riktige» egenskapene og sanksjonere andre, og slik «sorteres» elevene videre i systemet. Denne tilnærmingen framhever skolens «klassekarakter» og er særlig relevant for sosial ulikhet (Dahl m.fl. 2014).

Oppsummering:

Det er godt dokumentert at elever som skulker skolen ofte har andre sosiale, psykologiske, kognitive og atferdsmessige problemer. Det er også mer sannsynlig at de begynner å drikke alkohol før de er myndige, bruker illegale rusmidler og har kriminell atferd (Mounteney et al. 2010). Dette innebærer at skulking kan være et problem og et første skritt i en utvikling der en ender opp med å droppe ut av skolen.

Våre analyser av Ungdata-resultatene fra de videregående skolene i Finnmark viser at de som skulker mye også bruker mer rusmidler, i mindre grad trives på skolen og i større grad har ulike psykiske plager enn de elevene som ikke skulker. Disse funnene støtter med andre ord opp om tidligere funn som er gjort på området.

Når de nasjonale Ungdata-tallene viser at hele 95 prosent av elevene trives på skolen, sier dette svært mye om skolens sentrale plass som sosialiseringsinstitusjon. Samfunnsutviklingen har også bidratt til at skolen og barnehagen blir stadig viktigere i barns og unges liv. Thomas Nordahl har estimert at et barn i dag, fram til de blir ti år, tilbringer fem ganger så mye tid i ulike pedagogiske institusjoner sammenliknet med et barn for 40-50 år siden (Nordahl, 2009). I dette perspektivet er det grunn til bekymring hvis det er riktig at skolen bidrar til å reproducere sosial ulikhet ved å understreke de sosiale statusforskjellene som finnes (Dahl m.fl., 2014).

Når tallene fra Finnmark VGS viser at over 80 prosent av elevene som skulker mye likevel trives på skolen, så mener vi dette viser at skolen har et stort potensial som mestringsarena for ungdommene. Det forutsetter at skolen er i stand til å bryte den onde sirkelen som mange av de elevene som skulker mye, trolig vil oppleve å befinne seg i. Dette er særlig forårsaket av svake faglige prestasjoner som igjen påvirker selvoppfatningen negativt, samtidig som dårlig selvoppfatning vil påvirke forventningene i ytterligere negativ retning (Overland, 2009).

Forskningen på dette feltet viser også at en del av de utfordringene som skolen møter rett og slett blir for store til at de kan løses innenfor skolens rammer. Noen elever på videregående har store problemer som kan knyttes til år med rus, omsorgssvikt, vold og psykiatri (Markussen og Seland, 2012). Det å forvente at skolen alene skal løse denne type problemer er derfor ikke realistisk. Disse utfordringene, blant annet å redusere graden av skulk og frafall, handler i stor grad om at vi tidlig nok klarer å oppdage signaler på en problemutvikling.

Sett ut fra et folkehelseperspektiv er det store helse- og samfunnsmessige gevinster av at flest mulig elever gjennomfører VGO. I kampen for å utjevne sosiale forskjeller ser vi det som viktig å ha fokus også på skulk, og aller helst tidlig i skoleløpet. Målet må være å ha gode systemer som er i stand til å omsette bekymring til handling, både i og utenfor skolen. Vi trenger flere tiltak som kan forebygge og redusere både skulking – og eventuelt frafall. I og med at skolen er en så viktig sosialiseringarena bør vi tilstrebe at den ikke skal opprettholde og forsterke de sosiale

ulikhetene, men derimot være en arena som motvirker forskjellene i levekår.

Om forfatterne:

Trude Aalmen er sosiolog/seniorrådgiver, og jobber blant annet med Ungdata i Korus - Nord.

Kent Ronny Karoliussen er samfunnsplanlegger/seniorrådgiver og jobber blant annet med Ungdata i KoRus - Nord.

Marit Andreassen er sosiolog og virksomhetsleder ved KoRus - Nord.

Referanser:

Befring, E. (1994): Læring og skole: Vilkår for et verdig liv. Oslo: Samlaget

Dahl, E., Bergsli, H. og A. van der Wel, K. (2014). Sosial ulikhet i helse: En norsk kunnskapsoversikt. Høgskolen i Oslo og Akershus

Elstad, J.I. (2008). Utdanning og helseulikheter. Problemstillinger og forskningsfunn. Oslo: Helsedirektoratet.

Johannessen, V., Mounteney J. & Storbækken, S. Tidlig intervensjon overfor unge i risiko. Rapport 2010. Stiftelsen Bergensklinikkene, Kompetansesenter rus - region vest Bergen.

Kerka, S. (2006) What works: Evidence-based strategies for youth practitioners, LearningWork Connection, The Ohio State University

Løvereide, S. (2011): Forskning om skolevegving. Spesialpedagogikk nr 4

Markussen, E. og Seland, I. (2012) Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? NIFU, rapport 6/2012.

Markussen, E. (2009): Frafall fra fagopplæringen – slik yrkesfaglærerne ser det. Utdanningsforbundet, rapport 1 / 2009

Mounteney J. & Johannessen, V. (2009): Skoleskulkundersøkelse 2008. Rapport. Stiftelsen Bergensklinikkene, 2009. Kompetansesenter rus - region vest Bergen.

Mounteney, J., Haugland, S. & Skutle, A. (2010): Truancy, alcohol use and alcohol-related problems among secondary school pupils: a Norwegian study. Health, Education Research.

Nordahl, T. (2005): LP-modellen. Det teoretiske og empiriske grunnlaget. Porsgrunn: Lillegården kom Lillegården kompetansesenter

Overland, T. (2007): Skolen og de utfordrende elevene. Bergen: Fagbokforlaget

Overland, T. og Nordahl, T. (2013) Rett og plikt til opplæring. Om fravær og deltakelse i skolen. Fagbokforlaget.

Overland, T: Forebygging av skoleskulk (2009), Fagartikkel på: www.forebygging.no/PageFiles/249/Skoleskulk.pdf

Øia, Tormod (2013): Ungdom, rus og marginalisering. Cappelen Damm akademisk

NOVA (2014): UNGDATA, Nasjonale resultater 2013, Høgskolen i Oslo og Akershus

Andre kilder:

Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2008-2013, Statistisk sentralbyrå (SSB), 2014 www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2014-06-19

Gjennomføringsbarometeret, 2014, Rapport: Utdanningsdirektoratet www.udir.no/Upload/Statistikk/Gjennomforing

Folkehelseprofiler: www.fhi.no/helsestatistikk/folkehelseprofiler